

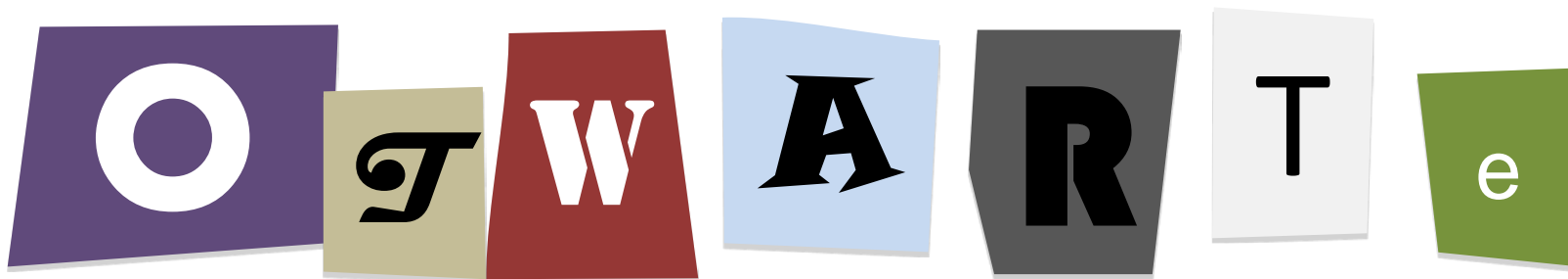
R e p o z y t o r i a

I

C z a s o p i s m A

Bożena Bednarek-Michalska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

O t w a r t e

- 1. Autor(rzy) i właściciel(e) praw autorskich przyznają użytkownikom nieograniczone i nieodwołalne prawo dostępu do zasobów i publiczną licencję na kopiowanie, użycie, dystrybuowanie, transmitowanie i wyświetlanie dzieła, także na wykonanie i dystrybuowanie pochodnej dzieła w dowolnej postaci cyfrowej, dla ważnych celów, które to prawa uzależnione są od dokładnego podania atrybucji dotyczących autorstwa (standardy publiczne będą rozwijane tak, by dostarczały mechanizmów dla właściwego wprowadzania w życie przynależnych autorom praw i odpowiedzialnego ich używania, tak jak to się robi teraz) oraz udzielają prawa do zrobienie małej liczby drukowanych kopii dla osobistego użytku.**
- 2. Kompletna wersja pracy i wszystkie dodatkowe materiały wraz z kopią pozwolenia na wyżej wymienione wykorzystanie, w odpowiednim standardowym elektronicznym formacie, jest deponowana (i tym samym publikowana) przynajmniej w jednym z repozytoriów dostępnych on-line pracujących na platformie technicznej także zgodnej ze standardami (jak w definicji Open Archive), a utrzymywanej i wspieranej przez instytucję akademicką, towarzystwo naukowe, agencję rządową lub inną wiarygodną organizację, która jest w stanie realizować wolny dostęp do wiedzy i nierestrykcyjną dystrybucję z długoterminowym archiwizowaniem.**

2 ważne zasady z Deklaracji Berlińskiej

1. Czasopisma open access (9389) [DOAJ](#)
2. Repozytoria open access (4463) [ROAR](#)
3. Repozytoria surowych danych (1843) - [re3data](#)
4. Książki open access (7124) - [DOAB](#)
5. Inne – blogi, e-konferencje, notebooki, recenzje otwarte, e-laboratoria itp.

Dane z marca 2017

Historia powstawania

W 1991 Paul Ginsparg założył pierwsze repozytorium naukowe open access [arXiv](#) w Los Alamos National Laboratory – dziś ma ono ponad 1,200,000, e-printów.

W 1994 r. profesor Stevan Harnad, w zamieszczonym w internecie apelu wezwał autorów publikacji naukowych nieprzeznaczonych do celów komercyjnych o archiwizowanie ich w internetowych archiwach. Apel zwany również „Subversive Proposal“ stał się impulsem do burzliwej dyskusji, która zaowocowała powstaniem w 1997 r. otwartego repozytorium **Cogprints** <http://cogprints.org/>, (4220 obiektów/2017) a także oprogramowania do tworzenia otwartych instytucjonalnych repozytoriów **Eprints**: <http://www.eprints.org/>

- The Networked Computer Science Technical Reference Library (NCSTRL) dla informatyki (raporty techniczne – MIT, US);
- RePEc (The University of Manchester, UK) i EconWPA (Washington University) dla ekonomii;
- Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD – Virginia Tech, US);
- CERN Document Server – (CERN, Genewa, dla fizyki) 1993.

KALENDARIUM [http://oad.simmons.edu/oadwiki/Timeline before 2000](http://oad.simmons.edu/oadwiki/Timeline_before_2000)

TYPY: zasób

repozytoria publikacji naukowych (e-printów) – RUMAK na UMK w Toruniu

<https://repozytorium.umk.pl/>

repozytoria danych badawczych – RepOD <https://repod.pon.edu.pl/pl/>.

repozytoria materiałów dydaktycznych – Open AGH

TYPY: właściciel

Instytucjonalne - AMUR na UAM – <https://repozytorium.amu.edu.pl/>.

Krajowe – HAL (Francja) <https://hal.archives-ouvertes.fr/>; CEON -

<https://depot.ceon.pl/> (Polska)

TYPY: dziedzina

Ścisłe nauki – arXiv - <https://arxiv.org/> (USA)

TYPY: zasób

repozytoria publikacji naukowych (e-printów) – RUMAK na UMK w Toruniu

<https://repozytorium.umk.pl/>

repozytoria danych badawczych – RepOD <https://reporod.pon.edu.pl/pl/>.

repozytoria materiałów dydaktycznych – Open AGH

TYPY: właściciel

Instytucjonalne - AMUR na UAM – <https://repozytorium.amu.edu.pl/>.

Krajowe – HAL (Francja) <https://hal.archives-ouvertes.fr/>; CEON -

<https://depot.ceon.pl/> (Polska)

TYPY: dziedzina

Ścisłe nauki – arXiv - <https://arxiv.org/> (USA)

Repozytoria

Zasady funkcjonowania

Repozytoria były pomysłem naukowców, na szybką komunikację naukową, zaczynano je tworzyć w ramach wolontariatu, w tej chwili zarządzają nimi bibliotekarze i fachowcy od informacji, bo zasoby się rozrosły.

Oparte są o samoarchiwizację, czym różnią się od bibliotek cyfrowych, gromadzą, archiwizują i upowszechniają e-printy oraz dane. Są nowoczesnymi magazynami uczelnianymi, które zabezpieczają wiecześnie materiały naukowe instytucji.

Ich umocowanie organizacyjne oraz prawne znajduje się w politykach krajowych czy instytucjonalnych i [przepisach szczegółowych](#).

Stosują nowoczesne licencje prawne Creative Commons lub inne, standardy międzynarodowe. Zwykle korzystają z oprogramowania otwartego open source.

Modele finansowe

Finansują je uczelnie, instytuty, ministerstwa oraz fundacje naukowe – modele są różne.

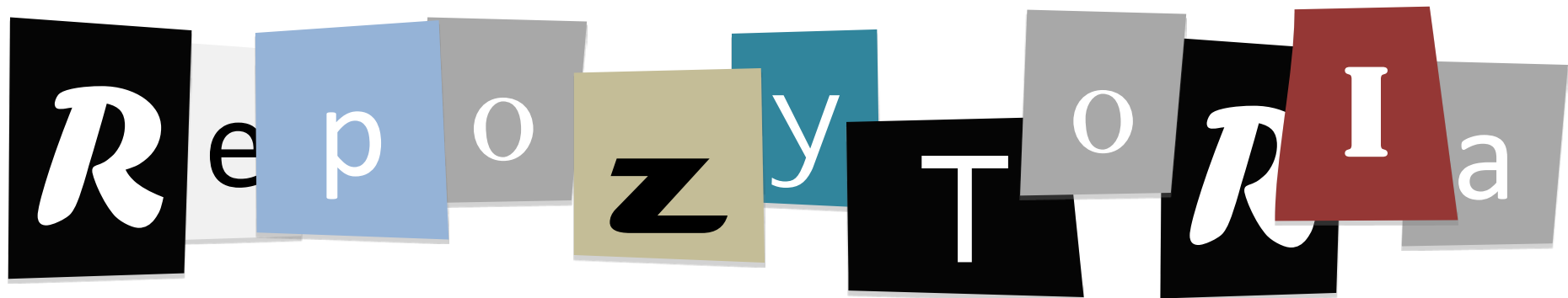
- instytucjonalne – instytucje naukowe (starają się także o granty)
- krajowe – ministerstwa nauki
- dziedzinowe – biblioteki, fundacje naukowe - Cornell University Library (CUL), the Simons Foundation - [wyliczenie dla utrzymania arxiv.](#)
- europejskie – CERN

Co trzeba opłacić? Pracę ludzi: bibliotekarzy, informatyków, administratorów, licencję na oprogramowanie, magazyny danych, utrzymanie serwera, zakup pamięci dyskowych.

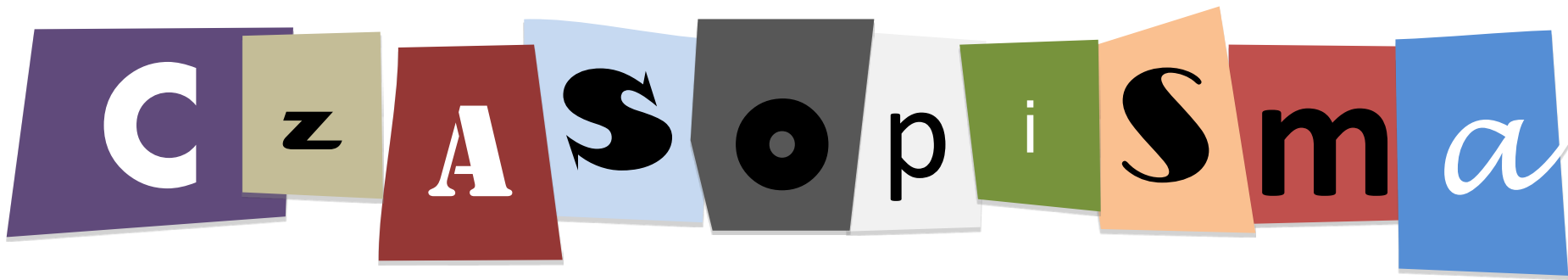
REJESTRY i agregatory

- Lista światowych repozytoriów ROAR <http://roar.eprints.org/> - (4440 archiwów z całego świata);
- Agregator polski CEON (72.772 dokumentów w 19 repozytoriach): <http://agregator.ceon.pl/>;
- Agregator światowy BASE - <https://www.base-search.net/> (108.067.822 dokumenty z 5.366 źródeł);
- Europejski portal OEE - <https://openeducationeuropa.eu/> (1759 kursów);
- Lista światowych repozytoriów danych badawczych -re3data – (1839 zbiorów danych) <http://www.re3data.org/>.

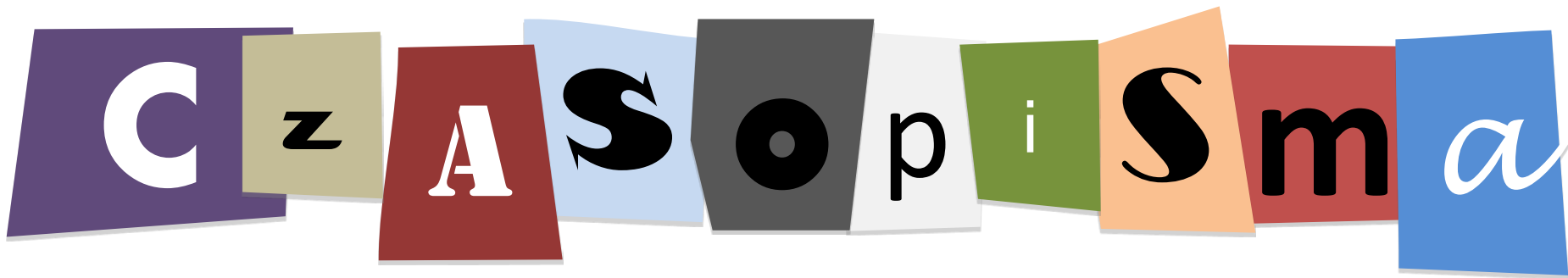
Repozytoria w Polsce? Ile ich jest?

- Lista ROAR podaje 86, ale są w tym biblioteki cyfrowe;
- Agregator FBC można się doliczyć 36 a nawet i więcej, ale zasoby są mieszane stare i nowe,
- Agregator CEON 19,
- Lista KOED – 32.

Elektroniczne czasopismo naukowe – jest to czasopismo publikujące recenzowane wyniki badań naukowych i ukazujące się w Internecie. Czasopismo otwarte, to takie, które ma politykę open access i model ją realizujący libre lub gratis.

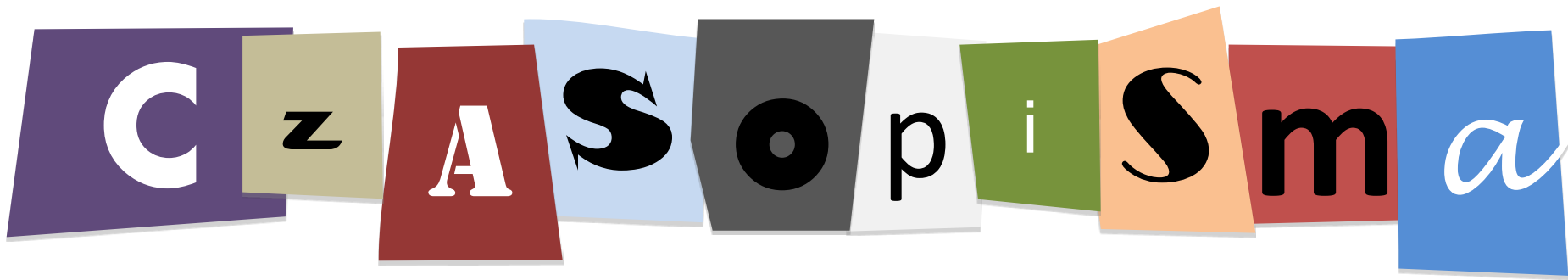
- **Libre** – otwarty, na wolnych licencjach bez ograniczeń prawnych do szerokiego wykorzystania.
- **Gratis** – darmowy, otwarty w Internecie do przeglądania i wykorzystania w zakresie dozwolonego użytku, ale może mieć prawne ograniczenia.

HISTORIA POWSTAWANIA

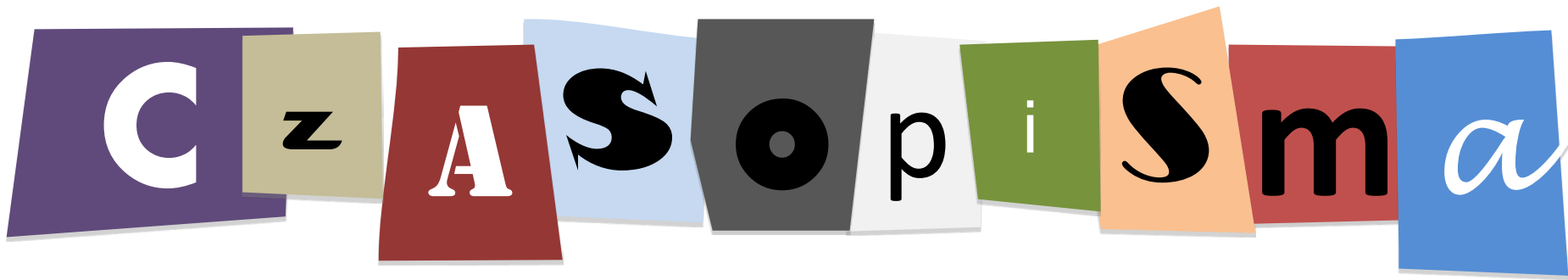
1. [*New Horizons in Adult Education*](#) (1987-present), current publisher: Graduate Program in the College of Education at Florida International University, Miami, Florida; initial publisher: Syracuse University Kellogg Project
2. [*Psycology*](#) (1989-2002), publisher: Stevan Harnad, Princeton University, sponsored by the American Psychological Association Science Directorate
3. [*The Public-Access Computer Systems Review*](#) (1989-2000), publisher: University of Houston Libraries
4. [*Electronic Journal of Communication/La Revue Électronique de Communication*](#) (1990-present), publisher: Communication Institute for Online Scholarship/Comserve

Źródło danych: http://oad.simmons.edu/oadwiki/Early_OA_journals

TYPY CZASOPISM elektronicznych

- Czasopisma zamknięte – dostępne tylko po opłaceniu ([Nature](#)).
- Czasopisma częściowo otwarte – pojedyncze tytuły pokazujące tylko opłacone artykuły ([Accounting History](#), SAGE).
- Czasopisma otwarte – pojedyncze tytuły o różnych modelach ekonomiczno-prawnych (libre, gratis) – ([ISRN](#), [Hindavi](#))
- Megaczasopisma otwarte – platformy gromadzące wiele tytułów o różnych modelach funkcjonowania, poza tytułami także blogi, dane surowe i inne ([PLOS](#)).

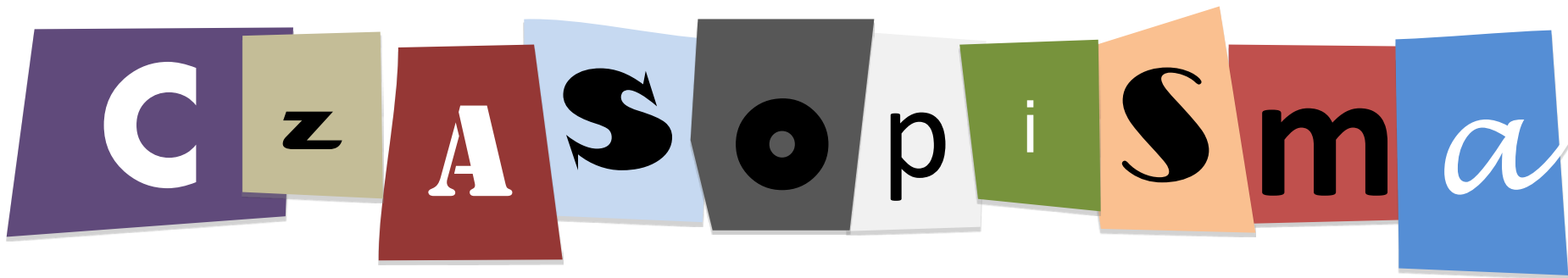
Nowatorskie podejście?

PLOS – Public Library of Science <http://www.plos.org/publications/>

Platforma została założona w roku 2001 przez wydawcę non-profit (Open Access Publisher). Miała być innowacyjnym przykładem dla innych, jak powinna wyglądać komunikacja w świecie nauki. W 2006 wprowadzili alternatywne wskaźniki, które szybciej niż cytowania pokazywały społeczny wpływ artykułu na naukę. Jest to megaczasopismo, podzielone na wiele tytułów. Teksty są szybko recenzowane, ale od strony formalnej, mogą to być artykuły, raporty, recenzje, ankiety, ale zachowujące naukowe standardy. Model finansowy – autorzy płacą za publikację.

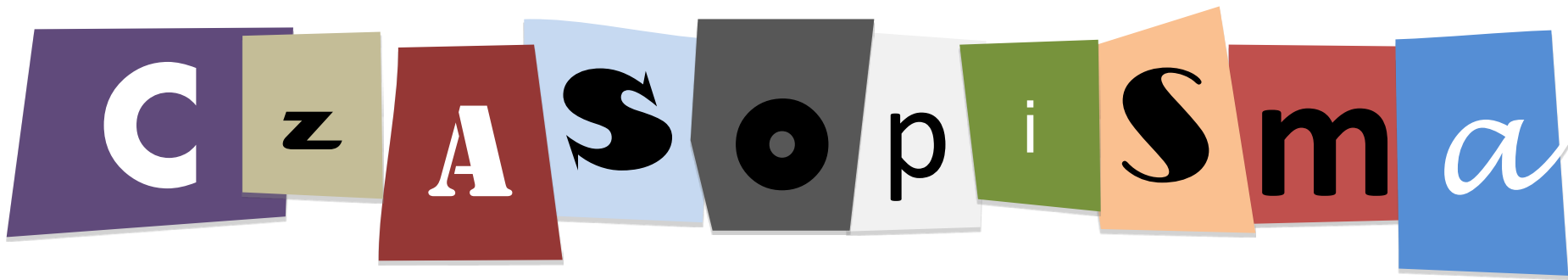
Czy to portal (blogi, kolekcje, czasopisma, innowacje, laboratorium)?
Czy repozytorium artykułów? Czy jest nowym kanałem komunikacyjnym dla badań bieżących szczególnie ważnych (currents)?

Czy daje dostęp do czasopism czy do surowych danych? (atomizacja czasopisma, atomizacja artykułu)

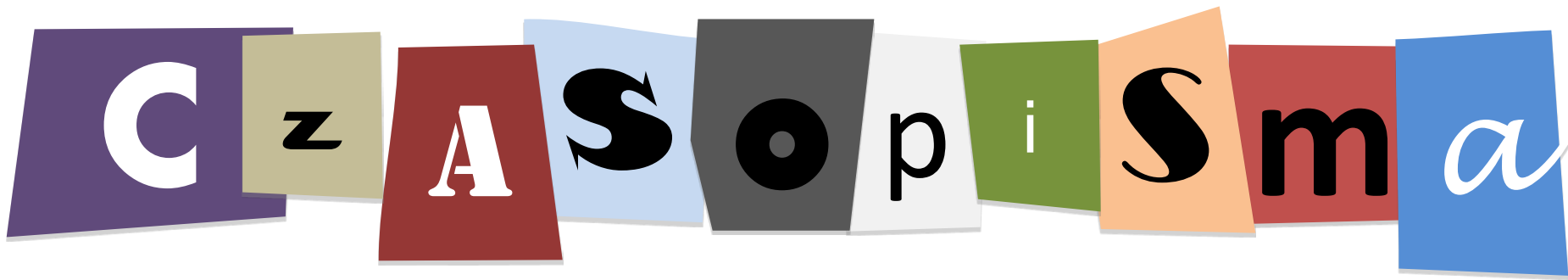
ZASADY FUNKCJONOWANIA

- Deponowanie, przesyłanie tekstów online (submissions).
- Komunikacja elektroniczna z redaktorami, recenzentami.
- Edycja i publikowanie elektroniczne.
- Recenzowanie jest koniczne (czasem recenzje są otwarte).
- Płatności online (jeśli są).
- Dystrybucja sieciowa (może być forma papierowa obok sieciowej).
- Otwarte licencje, złagodzone umowy prawnoautorskie.
- Przekształcenia w platformy świadczące inne usługi (blogi naukowe, bazy danych surowych, powiązania z narzędziami bibliograficznymi np. Mendeley).
- Wprowadzenie Article Level Metrics (nowe wskaźniki pomiaru wpływu) – obok cytowań, pobrania do bibliografii, odniesienia w Twitterze, na blogach).
- Zarządzają nimi wydawcy różnych.

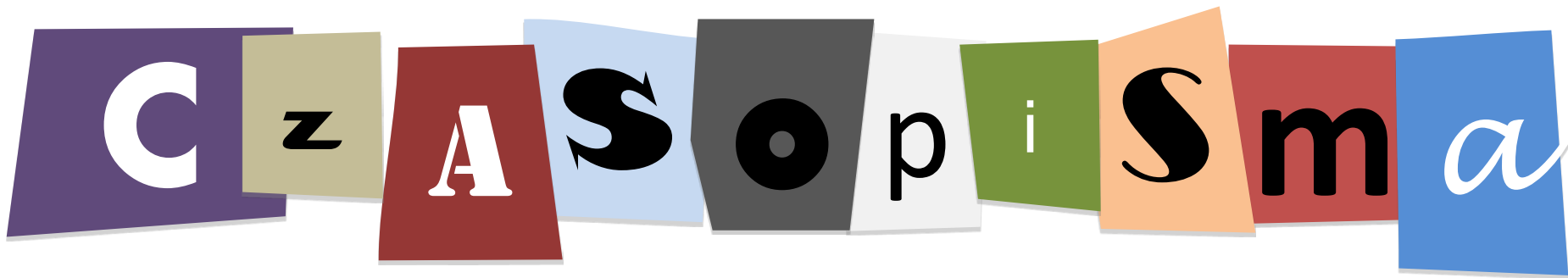
MODELE FINANSOWE

1. Reklama (Advertising) – np. Firmy farmaceutyczne
2. Masowa zbiórka (Crowdfunding) – czasopisma o sztuce
3. E-handel (E-commerce)
4. Fundusz gwarantowany (Endowments)
5. Fundusze pozyskane (Fund-raising)
6. Mieszany (Hybrid)
7. Wsparcie instytucjonalne (Institutional subsidies)
8. Składki członkowskie (Membership dues)
9. Druga edycja płatna (Priced editions)
10. Opłata za publikację artykułu (Publication fees)
11. Opłata za dostarczenie rękopisu (Submission fees)
12. Czasowy dostęp (Temporary OA)
13. Dodatkowe usługi (Value-added services)
14. Wsparcie wolontariuszy (Volunteer effort)

REJESTRY I AGREGATORY

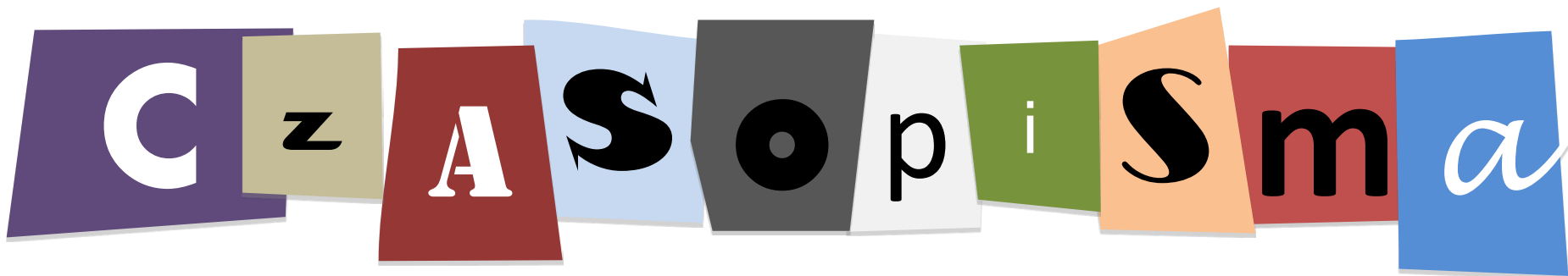
- **Lista światowa [Elektronischen Zeitschriftenbibliothek](#) – ma ponad 100 tys. tytułów czasopism ze wszystkich dziedzin wiedzy (w tym 56 tys. – darmowych i otwartych).**
- **[Lista DOAJ](#) – lista ma ponad 9 tys. czasopism otwartych.**
- **[Open Science Directory](#) EBSCO ma ponad 13 tys. tytułów otwartych czasopism.**

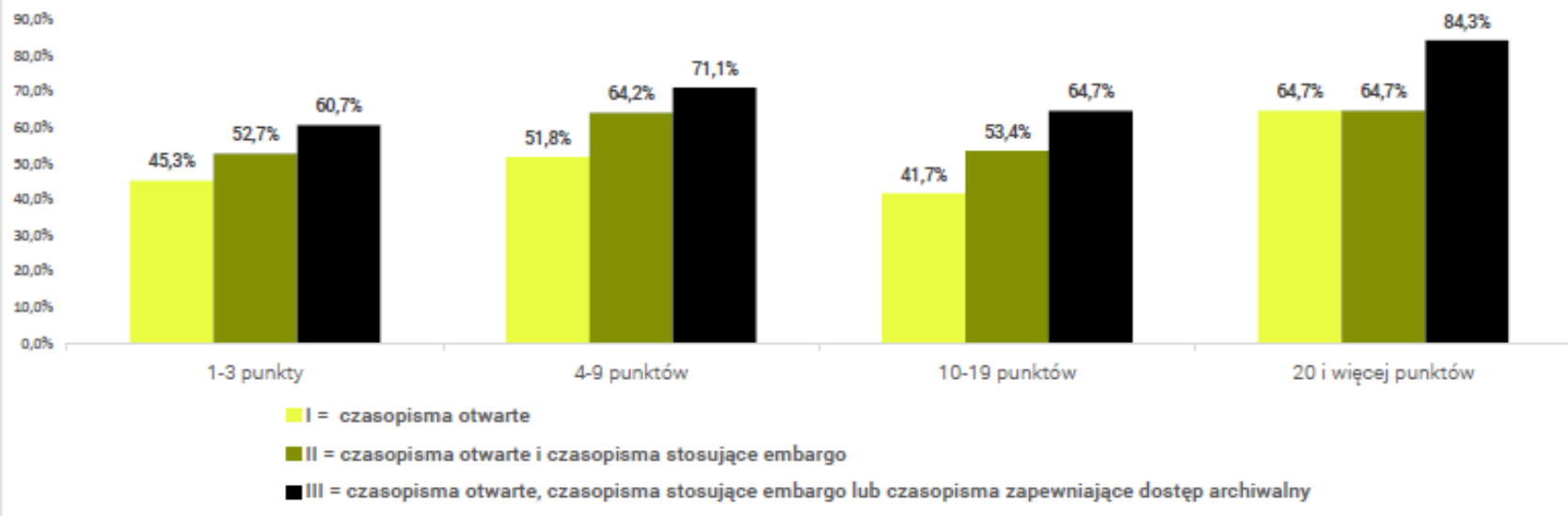
Polskie czasopisma otwarte

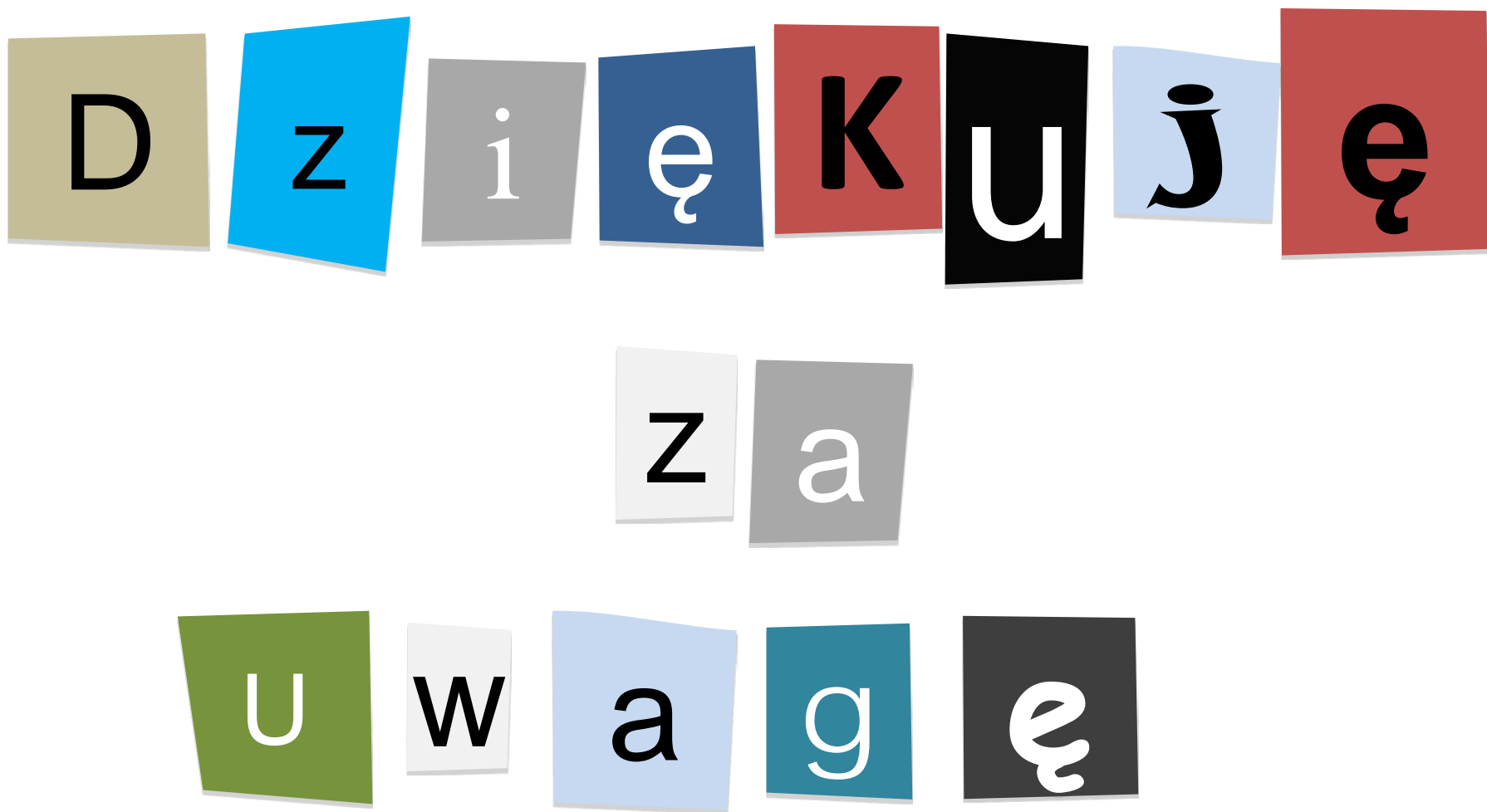
Z badań ICM z roku 2014 wynika, że: Prawie połowa (49%) spośród niemal 2000 czasopism punktowanych z wykazu MNiSW udostępnia swoje bieżące numery bezpłatnie w internecie. Wzrasta popularność praktyk otwartościowych wśród badaczy: 59% przebadanych naukowców przynajmniej raz udostępniło w sposób otwarty swoją pracę, choć tylko niespełna 12% z nich robi to regularnie. 74% respondentów popiera udostępnianie w sposób otwarty wyników wszystkich badań naukowych finansowanych ze środków publicznych.

DOAJ pokazuje tylko 435 tytułów otwartych z Polski.

Dostępność czasopism a punkty MNiSW
N=1924

Bożena Bednarek-Michalska
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wykorzystałam do celów edukacyjnych darmowy wzornik PowerPoint ze stron
Presentation Magazine www.presentationmagazine.com